

PRODZIEKAN
ds. Nauki
prof. dr hab. Katarzyna Krasoń
2.06.2017

Recenzja

dysertacji doktorskiej **Pana Jacka Copika** pt. **Ochrona dziecka przed przemocą w rodzinie na terenie miasta Ruda Śląska** ” w rodzinie napisanej pod naukowym kierunkiem Pani Prof. dr hab. Anny Nowak, w Uniwersytecie Śląskim na Wydziale Pedagogiki i Psychologii w Katowicach.

W oparciu o decyzję Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zlecającego sporządzenie stosownej oceny przedmiotowej rozprawy, zapoznałam się z jej treścią i na podstawie przysłanego maszynopisu przedstawię moje uwagi i refleksje.

1 Na wstępie pragnę odwołać się do dziedzin nauk prawnych i dzieł Prof. zw. dr h.c. dr hab. Brunona Hołysta ; kryminologii i wiktymologii , bowiem ten wybitny kryminolog wiele uwagi poświęcił przemocy wobec dziecka , łącznie z ostatnimi opracowaniami poświęconymi deprivacji poczucia bezpieczeństwa dziecka w rodzinie i źródłom deprivacji dziecka w środowisku szkolnym („*Bezpieczeństwo społeczeństwa*”s.239-284). Autor cytując wiele badań ,potwierdza istnienie związku między doznaniem przemocy w dzieciństwie a zachowaniami autodestrukcyjnymi adolescentów. Badania dowodzą ,iż u adolescentów wykorzystywanych seksualnie próby samobójcze częściej poprzedzały przyjęcie od szpitala psychiatrycznego ,w porównaniu z osobami bez doświadczeń przemocy, szczególnie podwyższone prawdopodobieństwo próby samobójczej miało miejsce w odniesieniu do przemocy połączonej (...) Profesor dodaje ,iż patologizacja rodziny oraz osłabienie trwałości rodziny i zdolności wypełniania przez nią swych funkcji na rzecz wspólnoty rodzinnej oraz zanikanie więzi społecznych na rzecz społeczeństwa , oraz osłabienie zdolności adaptacyjnych do zmieniających się w szybkim tempie warunków życia (s.261-262).

Podjęcie zatem badań dotyczących przemocy i ochrony dziecka przed przemocą w rodzinie przez Pana mgr Jacka Copika uważam za całkowicie uzasadnione i wartościowe merytorycznie.

Wpłynęło Wydz.

PIPs02.06.2017

2 Kwestia problemu i jego wartości poznawczej .

Autor przygotował rozprawę doktorską lokującą się w polu badań pedagogiki; pedagogiki opiekuńczej, społecznej , pedagogiki rodziny, pedagogiki resocjalizacyjnej , teorii wychowania, psychologii wychowawczej i rozwojowej, patologii społecznej , pomocy społecznej i polityki społecznej oraz prawa karnego. Wartość naukowo -badawcza rozprawy polega na tym , iż podjęta została interdyscyplinarna analiza problemu. I tak *podstawowy konstruktor pojęciowy przemoc w rodzinie wobec dziecka i jego ochrona* poddano analizie z uwzględnieniem bogatej literatury przedmiotu oraz aktów normatywnych . I tak w definicjach przemocy wobec dziecka odwołuje się do paradygmatu i dzieł pedagogiki i jej subdyscyplin ; E.Jarosz ,(1998-2015), B.Matyjas,(2003), K.Marzec-Holka,(1996-2011), A.Nowak(1999-2013), I.Pospiszyl,(1999-2000), J.Surzykiewicz,2000, E.Syrek,1986-2000), J.Śledzianowski,(2004), A.Tyburska,2004), B.Urban (1900-2013), D.Wiśniewska (2007). Autor sięga także do badań socjologicznych , polityki społecznej psychologii rozwojowej rodzin, E.Żabczyńska(1981) T.Tomaszewski (1991), A.Latoś,2012), M.Heine (1997), A.Marek,(2000), Z.Brańka, (2006), A.Brzezińska,(2004), Cz.Czabała (1988), B.Hołyśt,(1997) J.Rembowski ,(1973), T.Pilch,(1971-1995), H.Sęk, R.Cieślak,(2004) i wielu innych.

Kandydat posiada znajomość Aktów Normatywnych ;ustaw i rozporządzeń dotyczących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie , przemocy wobec dziecka i wytycznych dotyczących *Procedur Niebieskiej Karty*. Generalnie wartość naukowo -badawcza rozprawy polega na poszerzeniu pola badawczego pedagogiki ,pracy socjalnej-(pomocy społecznej)resocjalizacji,służb Policji, Sądów – Zespołów Kuratorskich, instytucji opieki i edukacji czy też służb Straży Miejskiej. Dane z badań zapewne będą stanowiły podstawę do pogłębionych badań naukowych oraz modyfikacji, reformy istniejącego systemu ochrony dziecka i rodziny przed patologią społeczną.

**Opowiadam się za przyjęciem przedstawionej mi do oceny pracy doktorskiej
Pana mgr Jacka Copika.**

3 Strona formalna dysertacji ,metody, zasady opracowania wyników badań i ich wartości naukowej.

Praca awansowa (s.363),składa się z trzech rozdziałów,wraz z podrozdziałami, wstępu,zakończenia bibliografii (aktów normatywnych netografii wykazu tabel i wykresów ,w tym wykazu stosowanych skrótów . Autor zamieścił w pracy także załączniki ,które w dużej mierze stanowiły podstawę

badania, a więc wzory /schematy Niebieskich Kart ,części A,C,D ,wzór schematy materiałów interdyscyplinarnych grup roboczych w przypadku stwierdzenia przemocy wobec dziecka,wzorów akt wszczęcia postępowania karnego, odmową wszczęcia lub jego umorzeniem, wzory ankiet przeprowadzonych wywiadów , oraz zestawienie spraw prowadzonych w Wydziale III Rodzinnym Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej w roku 2012.

1 Pierwsza część rozprawy pt.„*Przyjęte założenia teoretyczne*” zawiera dziewięć podrozdziałów poświęconych historii dzieciństwa i poglądów na ten temat w literaturze, definicji zjawiska przemocy i stosowanych form przemocy w rodzinie,skali przemocy, skutkom , możliwościom profilaktyki oraz odpowiedzialności karnej za czyny zabronione prawem karnym. (s.11-110). Pan mgr Jacek Copik podkreśla ,iż odpowiedzialność karna za czyny godzące w dobro dziecka w rodzinie zależy od przyjętej terminologii i definicji zjawiska przemocy w rodzinie .

2 W drugiej części pracy pt. „*Koncepcje metodologiczne badań własnych*”(s.111-135) Autor dokonuje prezentacji celu i koncepcji badań ,problemów badawczych , procedury badań oraz terenu badań którym jest miasto Ruda Śląska .Przyjęte metody badań; monografia i metoda indywidualnych przypadków posłużyły do zgromadzenia danych dotyczących środowiska społecznego Rudy Śląskiej oraz danych o zjawisku przemocy w rodzinie z uwzględnieniem przemocy wobec dziecka . Projekt badań został bardzo dobrze przygotowany pod względem merytorycznym i organizacyjnym, uwzględnia wszystkie instytucje i organizacje chroniące dziecko przed przemocą w rodzinie .

3 Trzecia część rozprawy pt.„*Zjawiska przemocy wobec dziecka w rodzinie w Rudzie Śląskiej*”(s.143-298) zawiera wyniki badań empirycznych i ich interpretację .Badania diagnostyczne Dr Jacka Copika obejmowały diagnozę środowiska lokalnego Rudy Śląskiej oraz jakościową diagnozę zjawiska „przemocy w rodzinie wobec dziecka i rodziny”. Autor przyjął, iż kategoria wywiadu narracyjnego z wybranymi ekspertami będzie ważną oceną do diagnozy nasilenia przemocy i zagrożeń oraz podjęcia działań profilaktycznych. Wywiady narracyjne przeprowadzone zostały ze służbami bezpieczeństwa i porządku publicznego, z przedstawicielami instytucji państwowych i samorządowych i z wolontariuszami organizacji społecznych.

Bardzo ważnym etapem badań była analiza dokumentów procedury „*Niebieskich Kart*”: ich uporządkowania i interpretacji zawartej treści. To wartościowe merytorycznie dane zawierające oryginały „*Niebieskich Kart*”A ,C,D, korespondencję Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych od roku 2009-2014,dane dotyczące podjętych przez Komendę Miejską Policji działań wobec przemocy w rodzinie ,analiza spraw karnych Wydziału II i VI Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej w roku 2012, dokumentacji Prokuratury Rejonowej w Rudzie Śląskiej, łącznie

z analizą akt prowadzonych postępowań karnych o przemoc wobec dziecka w rodzinie.(125-128).

Interesujące merytorycznie są także zamieszczone w rozprawie sprawozdania i analiza danych statystycznych dotyczących zjawiska przemocy wobec dziecka w rodzinie w Rudzie Śląskiej zestawione z danymi w Polsce z lat 2009-2012. Ilustrację badań mogą stanowić wstrząsające dane zawierające zestawienia spraw prowadzonych w Wydziale II i VI Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej w roku 2012 .

„...Ofiara -płeć żeńska 4 miesiące ,matka lat 17.Sprawcy;ojciec i dziadek lat 51,wykształcenie zawodowe,górnik,nieleczony alkoholik -dochód 2000. Ofiary-córka i wnuczka Rodzaj przemocy wobec córki ;fizyczne bicie po całym ciele ,uraz głowy i nosa .Wnuczka po całym ciele -uraz brzucha. Zdarzenie 4 września 2012.Wyrok; 4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata ,dozór kuratorski ,30 stawek po 10 zł.,obowiązek powstrzymywania się od alkoholu. Dnia 29.10. 2013.Sąd zarządził wykonanie zawieszony kary...” (s.146).Autor zamieszcza dane które są informują ,iż pokrzywdzonymi ofiarami były dzieci w wieku od 8 miesięcy do lat 17 obojga płci., najczęściej ojciec dziecka ,w 7 na 9 ofiar przemocy (s.157).

Najczęściej stosowana kwalifikacja prawna czynów w Rudzie Śląskiej dotyczyła znęcania się nad osobą z art,207 § kk., zaś okres przemocy trwał od 1 zdarzenia do 1 roku, 3 lat i 6 lat (s.158-159)

Na uwagę zasługują także zestawienia danych spraw prowadzonych w Wydziale III Rodzinnym Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej dotyczące wydania zarządzeń opiekuńczych w sytuacji przemocy wobec dziecka w rodzinie. Wnioski o opiekę składały MOPS-y, Prokuratura , Szpital Kliniczny Kurator,Policja,dziadkowie, Szkoła , Policja,Świetlica, Gimnazjum.

Autor zrealizował projekt badań korzystając swej wiedzy eksperta -jako funkcjonariusz Policji w zakresie prewencji a kolejno jako pracownik dochodzeniowy informuje iż podejmując czynności zawodowe „...zastanawiałem się ,czy jako policjant zrobiłem wszystko co możliwe aby ochronić człowieka, który sam nie jest w stanie tego zrobić ,a często ma ograniczone możliwości ...”(s.8). W świetle tej wypowiedzi wysoko oceniam starania Kandydata Jacka Copika aby swoją wiedzę i doświadczenia zawodowe skonfrontować z opiniami ekspertów i praktykami zajmującymi się zawodowo lub w ramach wolontariatu- zapobieganiem bądź interwencjami wobec zjawiska przemocy wobec dziecka ; sędziami,kuratorami zawodowymi ,komendantem Straży Miejskiej, dyrektorem Ośrodka Pomocy Dzieciom,dyrektorem Poradni Pedagogiczno Psychologicznej, przedstawicielem Miejskie Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, dyrektorem szkoły, proboszczem parafii rzymskokatolickiej ,dyrektorem przedszkola i innych . Cytowane wypowiedzi badanych na temat definicji przemocy, jej kategoryzacji , dotkliwości przemocy, wiedzy na temat oceny sprawców przemocy i przyczyn tej patologii zagrażającej zdrowiu a nawet życiu dziecka posiadają wartość diagnostyczną i stanowią przyczynek do reformy

systemu opieki nad dzieckiem w Polsce .

Autor w rozprawie podnosi wiele bardzo ważnych problemów odnośnie obniżenia progu przemocy wobec dziecka takich np. jak kwestię naruszania prywatności ofiary i jej wtórnej wiktymizacji wynikającej z założeń „Niebieska Karta”, która łączy działania kilku służb i skorelowanie ich z pracą ze sprawcą i ofiarą .(s.280).

W wyniku analizy i podsumowania wywiadów; z ekspertami i praktykami dotyczącymi zjawiska przemocy wobec dziecka w Rudzie Śląskiej Autor podkreśla iż badani postulują konieczność interdyscyplinarnych działań . Na co dzień eksperci współpracują z sześcioma podmiotami ale występuje też konieczność współpracy z jedenastoma podmiotami. Część badanych podejmuje trud przygotowania programów profilaktycznych w tym zakresie.

Pan mgr Jacek Copik w wyniku przeprowadzonych badań w oparciu o własne doświadczenia zawodowe, sformułował szereg wniosków i zaleceń dla instytucji działających na rzecz ochrony dziecka przed krzywdzeniem takich jak ; pomoc dziecku krzywdzonemu nie powinna odrywać go od rodziny, odpowiedzialność społeczności lokalnych za ochronę dziecka oraz respektowania zasad w myśl których m. innymi; respektuje się podmiotowość i jego dobro, dąży się do współpracy z rodziną, zapewnia stałość opieki, realizuje się działania społeczne i edukację wszystkich grup społecznych, rozwija się podstawy ochrony dziecka ,diagnozuje się i monitoruje zjawisko krzywdzenia .(s.297-289).

Organizacja systemu opieki nad dzieckiem krzywdzonym, z zaburzoną opieką rodzicielską ,wszelkimi zaniedbaniami ze strony „domu” w Polsce ma wymiar interdyscyplinarny .Poza aspektami prawnymi i psychologicznymi związana jest z polityką społeczną ,medycyną, socjologią, etyką oraz pedagogiką. I w tych kategoriach i dyscyplinach należałoby prowadzić badania problematyki opieki nad nad dziećmi krzywdzonymi i sierotami społecznymi ,(J.Brągiel ,S.Badora 2005, K.Izdebska K.Lewandowska.2012,A.Ładyżyński , 2000,K.Marzec-Holka,2004-2011,B.Matyjas,2003-2007,A.Nowak,1999-2013,E.Jarosz, A.Nowak, 2012).

Badania zaprezentowane w rozprawie pozwalają na sformułowanie wniosku ,iż dzieci doznawały traumatycznych przeżyć związanych z krzywdzeniem ze strony naturalnych rodziców /dziadków/ łączą się z wypowiedzią Prof. Zbigniewa Kwiecińskiego, który stawia pytanie ; czy wolno nam jako społeczeństwu godzić się z faktem ,iż tyle dzieci -bez ich winy- zostało pozbawionych możliwości rozwoju własnej podmiotowości (...). Dlatego należy uwzględnić tezę Prof. Zbigniewa Kwiecińskiego „...iż do społecznego uczestnictwa w indywidualnym i społecznym rozwoju nie ma innej drogi jak edukacja do integracji społecznej, równości i solidarności międzyludzkiej...”(2006,s.43-55).

Konkluzja i wnioski końcowe .

Całość rozprawy a szczególnie rozdziału trzeciego oceniam wysoko pod względem wartości merytorycznej i poznawczej , bowiem wyniki badań Pana mgr Jacka Copika stanowią podstawę do weryfikacji obowiązujących rozwiązań systemowych w wymiarze legislacyjnym i praktycznym . Podkreślam jednocześnie ,iż nie umniejszam tym samym wartości merytorycznej rozdziałów teoretycznych . Należy się zgodzić z oceną Autora rozprawy ,iż ważne jest to aby analiza zjawiska przemocy wobec dziecka odbywała się w wymiarze lokalnym i globalnym. Dzieciństwo globalne,dodaje to ogólnie uznawane prawo do ochrony dziecka przed krzywdzeniem przed wszelkimi formami przemocy wraz z propozycją pozytywnych zmian i rozwiązań.

Podsumowując , Pan mgr Jacek Copik podjął tematykę rozprawy która posiada sporą literaturę przedmiotu ,liczne badania , lecz **jakościowy charakter badań Kandydata usytuowanych lokalnie w środowisku miasta Ruda Śląska posiadają dużą wartość diagnostyczną** .Dodatkowym walorem rozprawy stanowi interdyscyplinarność prowadzonych analiz . Tak więc dysertacja autorstwa Pana mgr Jacka Copika ,przygotowana pod naukowym kierunkiem Pani Prof. dr hab. Anny Nowak spełnia wszystkie wymogi i uważam ,iż są na tyle wystarczające i pozytywne aby przedstawić rozprawę Wysokiej Radzie Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i stawiam wniosek o dopuszczenie Autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

(-) Krystyna Marzec-Holka